

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев 3214/2020
04.11.2020. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд у већу састављеном од судија Звездане Лутовац, председника већа, Јелене Боровац, Драгане Маринковић, АА из ..., кога заступа пуномоћник Мирјана Ранчић, адвокат из ..., против тужене Addiko bank АД Београд, Нови Београд, коју заступа пуномоћник Немања Алексић, адвокат из ..., ради утврђења ништавости уговорне одредбе и стицања без основа, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Вишег суда у Панчеву Гж 2252/19 од 28.01.2020. године, у седници одржаној 04.11.2020. године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРИХВАТА СЕ одлучивање о ревизији тужиоца, изјављеној против пресуде Вишег суда у Панчеву Гж 2252/19 од 28.01.2020. године, као изузетно дозвољеној.

ПРЕИНАЧУЈЕ СЕ пресуда Вишег суда у Панчеву Гж 2252/19 од 28.01.2020. године, тако што се одбија као неоснована жалба тужене и потврђује пресуда Основног суда у Панчеву П 715/2019 од 16.09.2019. године.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужена да тужиоцу накнади трошкове ревизијског поступка у износу од 21.500,00 динара у року од 15 дана од дана пријема отправка пресуде.

ОДБИЈА СЕ захтев тужене за накнаду трошкова одговора на ревизију.

Образложење

Пресудом Основног суда у Панчеву П 715/2019 од 16.09.2019. године, ставом првим изреке усвојен је тужбени захтев тужиоца и утврђено да је ништава одредба члана 8. став 1. Уговора о кредиту за консолидацију број ... од 27.03.2017. године закљученог између парничних странака у делу који гласи: „Корисник кредита се неопозиво и безусловно обавезује да на дан пуштања кредита у коришћење, плати банци фиксну накнаду за обраду кредитног захтева у висини од 0,5% износа одобреног кредита утврђеног у члану 1. овог уговора“. Ставом другим изреке обавезана је тужена да тужиоцу на име стицања без основа исплати износ од 5.000,00 динара са законском затезном каматом од 28.03.2017. године до исплате. Ставом трећим изреке обавезана је тужена да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 56.300,00 динара са законском затезном каматом од дана наступања услова за извршење до коначне исплате.

Пресудом Вишег суда у Панчеву Гж 2252/19 од 28.01.2020. године, ставом првим изреке преиначена је првостепена пресуда тако што је тужбени захтев тужиоца одбијен у целини, као и да му тужена накнади трошкове парничног поступка и тужилац је обавезан да туженој накнади трошкове парничног поступка у износу од 54.000,00 динара. Ставом другим изреке обавезан је тужилац да туженој накнади трошкове жалбеног поступка у износу од 15.800,00 динара.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену тужилац је благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права са позивом на одредбу члана 404. ЗПП.

Тужени је поднео одговор на ревизију тужиоца са захтевом за накнаду трошкова одговора на ревизију.

Одлучујући о дозвољености изјављене ревизије у смислу члана 404. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ број 72/11 ... 87/18), Врховни касациони суд је оценио да су испуњени услови за одлучивање о посебној ревизији тужиоца ради уједначавања судске праксе, разматрања правних питања од општег интереса и у интересу равноправности грађана као корисника финансијских услуга.

Из наведених разлога одлучено је као у ставу првом изреке.

Одлучујући о ревизији на основу члана 408. ЗПП, Врховни касациони суд је утврдио да је ревизија тужиоца основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни касациони суд пази по службеној дужности.

Према утврђеном чињеничном стању тужилац је као корисник кредита са туженом банком закључио уговор о кредиту за консолидацију дана 27.03.2017. године, којим је одобрен дугорочни наменски кредит у износу од 1.000.000,00 динара са роком враћања у 108 месечних анuitета. По члану 8. став 1. уговора, корисник кредита се неопозиво и безусловно обавезао да на дан пуштања кредита у коришћење плати банци фиксну накнаду за обраду кредитног захтева у висини од 0,5% износа одобреног кредита утврђеног у члану 1. овог уговора. Уговором је потврђено да је приликом његовог закључења тужена уручила тужиоцу примерак Плана отплате кредита и Прегледа обавезних елемената уговора од 27.03.2017. године из којих произилази да је укупан износ који корисник треба да плати банци 1.594.796,35 динара, да је ефективна каматна стопа 11,68% на годишњем нивоу, као и да накнада за одобравање кредита износи 5.000,00 динара фиксно, а трошкови одржавања кредитне партије 10.800,00 динара. Накнада од 5.000,00 динара плаћена је банци 28.03.2017. године, а пре закључења уговора тужена је тужиоцу уручила понуду 24.03.2017. године коју је тужилац потписао у којој је такође назначено да на терет корисника кредита пада накнада за одобрење кредита у фиксном износу од 5.000,00 динара.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је усвојио тужбени захтев закључујући да је тужилац као корисник кредита доведен у неравноправан положај у односу на тужену банку која је на основу унапред припремљеног и одштампаног уговора о кредиту, на чију садржину тужилац није могао да утиче, одредила новчани износ на име накнаде за обраду кредитног захтева без образложења и структуре ових трошкова (шта исту чини и на основу чега је утврђена). Тужена банка није доказала да је тужиоцу као кориснику кредита на било који начин предочила јасне и недвосмислене податке о трошковима обраде кредитног захтева ни у фази преговарања нити приликом закључења предметног уговора, тако да ни једног тренутка не буде доведен у заблуду о којим трошковима је реч односно из чега се исти састоје. Такво поступање банке је супротно начелу савесности и поштења и једнаке вредности узајамних давања, као и одредбама чланова 46. став 2. и 47. ЗОО, па је предметна уговорна одредба ништава и тужена је у обавези да тужиоцу врати оно што је примила по основу такве уговорне одредбе на основу чланова 103, 105. став 1. у вези чланова 104. став 1. и 210. наведеног закона, са законском каматом од дана стицања, с обзиром да је тужена несавестан стицалац.

Другостепени суд је преиначио првостепену пресуду и одбио тужбени захтев, налазећи да банка има право на наплату трошкова и накнада банкарских услуга, па како су понуда за закључење уговора, обавезни елементи и план отплате уговора о кредиту садржали јасне и недвосмислене податке о обавези и висини свих трошкова, са чим се тужилац сагласио и исте потписао, приступајући затим закључењу уговора у коме је јасно приказана његова обавеза да сноси трошак накнаде у фиксном износу, то није био у заблуди које су његове обавезе према туженој банци и не стоје разлози за ништавост предметне уговорне одредбе сходно члану 47. ЗОО, нити је поступање банке супротно начелу савесности и поштења из члана 12. наведеног закона. Осим тога, предметна уговорна одредба није противна начелу једнаке вредности узајамних давања из члана 15. ЗОО, јер је банка била овлашћена да накнаду за трошкове свог пословања пребаци на терет друге уговорне стране, при чему се стварни трошкови банке у закључењу и реализацији уговора о кредиту разликују од накнаде за пуштање кредита у течај у смислу тачке 5. Одлуке о јединственом начину обрачуна и објављивања ефективне каматне стопе на депозите и кредите НБС („Службени гласник“ број 57/06).

По оцени Врховног касационог суда становиште другостепеног суда засновано је на погрешној примени материјалног права.

Према члану 103. став 1. Закона о облигационим односима (ЗОО), уговор је ништав ако је противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима и то ако циљ повређеног правила или закон не упућују на нешто друго и на ништавост се по члану 109. пази по службеној дужности.

Начело савесности и поштења је опште правило које треба да одреди приступ и понашање тужене банке као даваоца кредита и представља њену законску обавезу засновану на одредби члана 12. ЗОО која обавезује учеснике да се при заснивању облигационих односа и остваривању права и обавеза из тих односа придржавају принципа поштеног промета. Уговор о кредиту по својој правној природи је посебна

врста уговора по приступу, али код оваквих уговора слобода преговарања није у потпуности искључена пошто су висина кредита, рокови и начин враћања, па и средстава обезбеђења резултат преговора и уговорања. Управо због тога кориснику кредита морају бити доступни сви економски ефекти кредитног задужења. Ако су тим поводом учињени пропусти довели до конституисања неправичних уговорних одредби на штету тужиоца и непоштовања основних начела облигационог права из члана 12, 15. и 16. ЗОО исти се морају ценити код одлучивања о захтеву за ништавост уговорних одредаба.

Одредба уговора о кредиту која предвиђа накнаду за обраду кредитног захтева, односно за одобрење кредита, сама по себи није противна принудним прописима, јер има основ у члану 1065. ЗОО. Међутим трошкови кредита у односу на механизам њиховог обрачуна и наплате подразумевају да се они исказују у ефективној каматној стопи, јер је Законом о заштити корисника финансијских услуга („Службени гласник РС“ број 36/11 и 139/14) у члану 2. тачка 21. одређено да годишња ефективна каматна стопа исказује укупне трошкове кредита и других финансијских услуга које плаћа, односно прима корисник тих услуга, при чему су ти трошкови изражени као проценат укупног износа ових услуга на годишњем нивоу. Према члану 11. став 6. и 7. тог закона, банка је дужна да ефективну каматну стопу обрачунава на јединствен, прописани начин ради поређења истоврсних понуда различитих давалаца финансијских услуга, а Народна банка Србије ближе утврђује услове и начин обрачуна ефективне каматне стопе. Одлуком Народне банке Србије о условима и начину обрачуна ефективне каматне стопе и изгледу и садржини образаца који се уручују кориснику („Службени гласник РС“ број 65/11), важећој у време закључења предметног уговора, прописан је изглед и садржина образаца који се уручују кориснику, па је банка дужна да кориснику кредита пре закључења уговора уручи понуду сачињену на одговарајућем обрасцу (тачка 12.) и да кориснику кредита уз закључен уговор уручи преглед обавезних елемената тог уговора и план отплате кредита сачињене на одговарајућим обрасцима (тачка 13.). Према садржини наведених образаца у оквиру трошкова кредита, морају бити приказани висина ефективне каматне стопе и укупан износ који ће корисник платити током отплате, као и врста и висина свих накнада и других трошкова који падају на терет корисника. Поред тога образац понуде (прилог 1 Одлуке, образац 16 колона 3.2.), треба да садржи, осим висине ефективне каматне стопе и укупног износа који корисник треба да плати и репрезентативни пример у коме су назначени сви елементи на основу којих је тај износ обрачунат, а што је и обавеза банке обавештавања корисника у предуговорној фази, прописана у члану 17. став 4. тачка 8. Закона о заштити корисника финансијских услуга. Ефективна каматна стопа тиме постаје показатељ колико ће тачно износити трошкови једног уговора о кредиту и изражава се у понуди на репрезентативном примеру у коме су назначени сви елементи на основу којих је тај износ обрачунат (обухвата номиналну каматну стопу и износ накнаде трошкова које банка обрачунава клијенту који су познати на дан закључења уговора и које банка обрачунава клијенту у току реализације уговора о кредиту).

Сходно томе, банка има право на наплату трошкова и банкарских услуга у вези са реализацијом кредита (трошкови обраде, праћења и администрирања кредита), али одредба уговора о кредиту којом се корисник кредита обавезује да плати банци

накнаду за обраду кредитног захтева може бити правно ваљана само под условом да су исти јасно предочени кориснику у предуговорној фази, а њихова наплата приказана кроз обрачун ефективне камате стопе, тако да корисник ниједног тренутка не буде у заблуди о којим трошковима је реч. У конкретном случају накнада за одобрење кредита у износу од 5.000,00 динара (фиксно) приказана је у понуди, а затим и у члану 8. став 1. уговора, као фиксна накнада за обраду кредитног захтева у висини од 0,5% износа одобреног кредита и наплаћена је фиксно у износу од 5.000,00 динара дана 28.03.2017. године. Међутим, иако је тужиоцу у предуговорној фази уручена понуда која садржи висину ефективне каматне стопе од 11,68% и укупан износ који корисник треба да плати банци, изостао је приказ (на репрезентативном примеру) свих елемената на основу којих је тај износ обрачунат и да ли је износ накнаде за обраду кредитног захтева укључен у ефективну каматну стопу, у складу са наведеном законском обавезом банке о обавештавању корисника у предуговорној фази и основним начелима заштите корисника из члана 5. Закона о заштити корисника финансијских услуга о праву на равноправан однос са даваоцем финансијске услуге, праву на информисање и праву на одређеност или одредивост уговорне обавезе.

Имајући у виду наведено основани су ревизијски наводи тужиоца да је такво поступање тужене банке противно начелу савесности и поштења и одређености уговорне обавезе, па је предметна уговорна одредба изложена последицама ништавости насупрот погрешном закључку другостепеног суда и према члану 104. ЗОО тужена је у обавези да врати тужиоцу оно што је примила по ништавој одредби уговора. Због тога тужилац основано потражује износ од 5.000,00 динара као средства која је тужена наплатила као фиксну накнаду за обраду кредитног захтева са припадајућом законском затезном каматом у смислу члана 210. и 214. ЗОО.

На основу члана 416. став 1. ЗПП одлучено је као у ставу другом изреке.

Тужилац је успео у поступку по ревизији, па му на основу члана 165. став 2, у вези чланова 153. став 1. и 154. став 2. ЗПП, припадају тражени трошкови за састав ревизије у износу од 12.000,00 динара према важећој АТ, таксе на ревизију у износу од 3.800,00 динара и таксе на ревизијску одлуку 5.700,00 динара све одмерено према важећој таксеној тарифи. Преиначењем одлуке другостепеног суда и одбијањем жалбе туженог потврђена је првостепена пресуда која у себи садржи и решење о трошковима првостепеног поступка који су тужиоцу досуђени.

Захтев тужене за накнаду трошкова одговора на ревизију је одбијен, јер ови трошкови нису били потребни за вођење парнице у смислу члана 154. став 1. ЗПП.

Председник већа – судија
Звездана Лутовац, с.р.

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић